

ГІБРИДНА ВІЙНА: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ФЕНОМЕНУ

Традиційне розуміння, що таке класична війна, сформовано в нашій громадянській свідомості вихованням і освітою, завжди мали патріотичну та історичну спрямованість. Ми представляємо війну, як процес протиборства двох сторін, що перебувають по різні сторони фронту. Ворог вторгається на нашу землю, ми відвойовуємо її назад і продовжуємо жити далі. Специфіка збройного протистояння, а також місце і роль військового аргументу у політиці, закономірно визначається рівнем розвитку суспільства та технологій. Процес ускладнення зброї та методів ведення війни відбувається хвилеподібно та синхронно із процесом еволюції суспільної організації та свідомості.

Інформаційне суспільство породжує властиві лише йому форми протистояння, і воно не обов'язково має бути збройним чи відкритим. Аналізу розвитку форм і способів ведення збройної боротьби в сучасних та майбутніх війнах (конфліктах) у вітчизняних та закордонних наукових публікаціях з військової тематики приділяється значна увага. Це обумовлено як швидким їх розвитком, що кваліфікується більшістю фахівців як поява війн нового покоління, так і необхідністю визначення стратегії організації збройного захисту держав. Автором концепції нової війни є Френк Г. Хоффман, колишній офіцер морської піхоти, науковий співробітник міністерства оборони США. Це великий теоретик в галузі збройних конфліктів та військово-політичної стратегії.

Сьогодні тема «гібридних війн» вже широко висвітлюється у ЗМІ, а також є предметом спеціальних досліджень. Зокрема, такі дослідження проводились відомими експертами світового рівня, в т. ч. Френком Хоффманом, Деніелом Ласіком, Джорджем Девісом та Девізом Кілалленом (США), а також Френком ван Каппеном (Нідерланди). Журналіст Френк Хоффман визначає гібридну війну як будь-які дії ворога, котрий миттєво й злагоджено використовує складну комбінацію дозволеної зброї, партизанську війну, тероризм і злочинну поведінку на полі бою, щоб домогтися політичних цілей. Майкл Айшервуд в монографії «Повітряна міць для гібридної війни», що видалася Інститутом Мітчелла Асоціації ВВС США в 2009 році, дає наступне трактування «гібридної війни» – це війна, що стирає різницю між чисто конвенційною та типово нерегулярною війною. Нейтан Фраєр із Центру стратегічних і міжнародних досліджень був однією із ключових осіб, котрі визначили загрози, які містить у собі гібридна війна: 1) традиційні; 2) нестандартні; 3) катастрофічний тероризм; 4) підривні, коли використовуються технології для протидії перевазі у військовій силі.

Характерні особливості «гібридних війн» наступні: агресія без офіційного оголошення війни; приховування країною-агресором своєї участі в конфлікті; широке використання нерегулярних збройних формувань (в т. ч. під прикриттям мирного населення); нехтування агресором міжнародними нормами ведення бойових дій та чинними угодами і досягненими домовленостями; взаємні заходи політичного та економічного тиску (за формального збереження зв'язків між двома країнами); широка пропаганда та контрпропаганда з застосуванням «брудних» інформаційних технологій; протистояння у кібернетичному просторі. У будь-якому випадку країна-агресор має бути готовою до відсічі з боку об'єкта агресії, а також до того, що останній матиме підтримку інших країн та міжнародних організацій (в тому числі в плані надання політичної, економічної, інформаційної та військової допомоги і запровадження санкцій проти агресора). З урахуванням вище наведеного, а також наявного досвіду, типова «гібридна війна» складається з трьох основних етапів. 1. Етап перший — підготовчий. На підготовчому етапі (який може тривати кілька років) керівництвом країни-агресора, за активного залучення спецслужб, вживаються заходи з формування ідеологічних, політичних та військових передумов майбутньої агресії. 2. Етап другий – активний. На активному етапі (як правило, триває до року) проводиться прихована агресія проти обраної країни з метою безпосередньої реалізації поставлених цілей. 3. Етап третій – заключний. На завершальному етапі (тривалість необмежена) агресором проводиться необхідна робота щодо закріплення своїх позицій в країні-об'єкті агресії.

Гібридність може відноситися, перш за все, до військової ситуації та умовам; по-друге, до стратегії та тактики противника; по-третє, до типу сил, які держава повинна створювати та підтримувати. В такій війні використовують три види зброї: модельно-організаційна зброя; інформаційна зброя (концептуально-методологічна, хронологічна та факторологічна зброя); матеріальна зброя (економічна зброя, звичайна зброя фізичного знищення та зброя геноциду). У 2004 році на замовлення НАТО проведено дослідження Multiple Futures з метою виявлення тенденцій змін у сфері міжнародної безпеки загалом та способі ведення воєн зокрема. У підсумковій доповіді мова йшла також і про гібридну війну. Як наголошує генерал-майор у відставці Франк ван Каппен, у цього терміну безліч дефініцій. Далі, мова зводиться до суто військового виміру та визначення гібридної війни як мішанини класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. Недержавні виконавці бойових завдань «можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, тому що будь-яка держава зобов'язана дотримуватися Женевської конвенції та Гаазької конвенції про закони сухопутної війни, домовленості з іншими країнами. Всю брудну роботу можна перекласти на плечі недержавних формувань».

Варто наголосити, що ідея гібридної війни не є новою. Військова історія знає немало прикладів асиметричних воєн із використанням нелінійної тактики та нерегулярних збройних формувань, які є давнішими аналогами сучасної гібридної війни. Можна згадати війну Наполеона в Іспанії чи війну у В'єтнамі. Власне, війна загалом не є лише виключно протистоянням на полі бою, а включає в себе елементи економічного, психологічного протистояння, партизанщини. Співвідношення та міра впливу цих елементів на загальний результат, їх роль та місце у конкретному протистоянні визначається рівнем розвитку суспільства та духом епохи. Війни та збройні конфлікти є просторово-часовими процесами, в основі яких лежать найрізноманітніші суперечності, а також використання різномасштабних військових формувань на певних територіях для досягнення певних цілей. В історії світу відомо багато прикладів «гібридних війн»: війна в Карабаху, російсько-грузинська війна 2008 року, російсько-українська війна 2014-2015 років. Збройна агресія Російської Федерації проти України стала довгостроковим чинником впливу на українську політичну, економічну, військову та соціальну реальність. Головна мета РФ щодо України – послабити та децентралізувати нашу державу, привести до влади проросійське, підконтрольне Росії керівництво, зірвати її європейський курс, повернувши Україну під контроль Російської Федерації. Росія «гібридною війною» проти України намагається вирішити одразу декілька актуальних для себе геополітичних завдань. По-перше, позбутися конкурента у впливі на пострадянському просторі, адже наша країна за потенціалом єдина з пострадянських держав здатна конкурувати з Російською Федерацією в цьому питанні. По-друге, гіпотетична поразка України суттєво деморалізує низку держав Центральної та Східної Європи. По-третє, Україна нерационально використовувала можливості, отримані після здобуття незалежності. Зараз Росія намагається реалізувати другий етап «гібридної війни» проти України та водночас (після досягнення Мінських домовленостей) виконати окремі елементи третього етапу. Росія використовує східний регіон України як великий полігон, на якому відточує на практиці нові методи й засоби ведення війни. І важко не погодитися з Президентом Литви Д. Грібаускайте, що «Україна зараз бореться заради всього світу, заради всіх нас. Якщо терористичну державу, яка веде відкриту агресію проти свого сусіда, не зупинити, вона пошириться на Європу і далі». Отже, гібридна війна – це явище сучасності. Воно поєднує в собі принципово різні типи і способи ведення війни, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей. Наукові досягнення та технології дозволяють вести війну в найрізноманітніших формах та без її оголошення чи навіть дотримання її легітимних стандартів. Держава агресор не є державою агресором, бо вона офіційно не оголошує війну, але руками інших веде її. Експерти називають гібридну війну типом конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у XXI столітті.

Основою для виграшу у гібридній війні є ефективне державне управління, причому в усіх складових національної безпеки, а не лише військовій. Кожний громадянин має пишатися Україною. Ми маємо використати феномен російськомовного українського патріотизму, який має виступати прихованим резервом зняття напруги по дузі двомовності, а також налагодження діалогу між різними частинами нашої великої Батьківщини.